

УДК 336.71:378

ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ

Наталія Петрівна МІШУТІНА

завідувач навчально-тренувального банку, старший викладач кафедри банківської справи Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ (м. Київ)
E-mail: mishutina.n@rambler.ru

Анотація. Розкрито значення практичної підготовки майбутніх фахівців банківської сфери в навчальному процесі. Проаналізовано досвід впровадження навчально-тренувальної банківської системи (НТБС) в Університеті банківської справи Національного банку України та її взаємозв'язок з процесами банківського обслуговування. Обґрунтовано переваги застосування НТБС у навчальному процесі.

Аннотация. Раскрыто значение практической подготовки будущих специалистов банковской сферы в учебном процессе. Проанализирован опыт внедрения учебно-тренировочной банковской системы (УТБС) в Университете банковского дела Национального банка Украины и его взаимосвязь с процессами банковского обслуживания. Обоснованы преимущества применения УТБС в учебном процессе.

Ключові слова: методологія практичної підготовки; навчально-тренувальна банківська система; навчально-тренувальний банк; автоматизована банківська система; працевлаштування; фахівці банківської сфери; банківські операції.

Ключевые слова: методология практической подготовки, учебно-тренировочная банковская система, учебно-тренировочный банк, автоматизированная банковская система, трудоустройство, специалисты банковской сферы, банковские операции.

Постановка проблеми. Перехід українського суспільства до ринкової економіки зумовив кардинальні зміни в системі працевлаштування. На сучасному ринку праці немає практики обов'язкового працевлаштування молодих фахівців – випускників ВНЗ. Більше того, пошук першого робочого місця відбувається в умовах гострої конкуренції, де основними критеріями відбору є освітній рівень і досвід роботи. Причому останнього в молодих випускників ВНЗ, як правило, немає, і роботодавці оцінюють рівень їх підготовленості до реальних умов праці на підставі таких критеріїв, як прикладна теоретична підготовка, практичні навички та особисті якості, набуті і розвинені під час навчання.

Часто поняття «практична підготовка» отожднюють з поняттям «практика» студентів. Відповідно до «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» визначено, що практика студентів є невід'ємною складовою процесу підготовки фахівців. Водночас, положенням передбачено право

керівництва ВНЗ розробляти й упроваджувати інші технології, які сприятимуть досягненню високої якості практичної підготовки студентів [4].

Основною метою практичної підготовки є формування основ професійної майстерності студентів у певній галузі діяльності та розвиток професійних компетенцій. Практична підготовка включає здатність правильно діяти в певній ситуації, застосовуючи свій професійний досвід для самостійного вирішення проблем і завдань, які виникли у стандартних та нестандартних ситуаціях.

Тому вважаємо, що підвищення ефективності практичної підготовки студентів можна здійснювати за кількома напрямками, у тому числі і через вдосконалення методології практичної підготовки, через розроблення комп'ютерних багатфункціональних моделей сучасних підприємств та установ, так званих «віртуальних», для вирішення різних виробничих завдань в аудиторних умовах до виходу студентів на реальні підприємства і в установи; створення послідовної системи

розвитку практичних навичок та вмій від першого до останнього етапів практики, враховуючи сучасні вимоги ринку праці.

Актуальність дослідження посилюється у зв'язку з тим, що в банках відбуваються внутрішні процеси реорганізації, централізації та мінімізації витрат і кількості фахівців, тому конкурентоздатність випускників ВНЗ буде залежати від якості їх практичної підготовки, розуміння виробничих процесів та вміння брати участь у колективному вирішенні проблем, цілеспрямовано розвивати власні здібності, вміння ефективно працювати в середовищі фахівців.

Мета статті – визначити та розробити пропозиції щодо вдосконалення практичної підготовки для формування у випускників здатності перетворювати фундаментальні і прикладні знання на професійні навички, з використанням навчально-тренувальної банківської системи.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Розвиток форм і методів організації практичного навчання у вищих навчальних закладах можливий за умови, якщо форми практичного навчання передбачають розвиток індивідуальних здібностей і творчої активності студентів; розроблення методики впровадження інноваційних форм практичного навчання, проведення аналізу їх ефективності; поліпшення навчально-виробничої бази.

Саме тому в процесі роботи щодо підвищення рівня практичної підготовки студентів з фахових дисциплін постає необхідність вирішення таких завдань:

- забезпечити розуміння студентом важливості технологічних процесів у банківській практиці і відповідальність за їх проведення;
- здійснення навчання, максимально наближеного до банківської практики, як міст між теорією і технологічними процесами у фінансово – кредитній системі;
- використання прогресивних, інноваційних технологій навчання, спрямованих на підготовку високопрофесійних фахівців, здатних вирішувати виробничі питання сучасного банківництва.

Для вдосконалення рівня практичної підготовки студентів Університетом банківської справи Національного банку України (м. Київ) було прийнято рішення про впровадження навчально-тренувальної банківської системи (НТБС) з дисципліни «Навчальна практика», а з 01 вересня 2013 р. проведення практичних занять з цієї дисципліни відбувається з використанням НТБС.

Ідея впровадження НТБС в рамках Універси-

тету передбачає наскрізну практичну підготовку студентів. Функціонування модельної начально-тренувальної банківської системи відкриває можливості для професійної адаптації студентів за рахунок широких можливостей конкретного вивчення банківських операцій та функцій банку; усвідомлення важливості технологічних процесів у банківській практиці і відповідальність за їх проведення.

Розробка та впровадження в навчальний процес у рамках дисципліни «Навчальна практика» навчально-тренувальної банківської системи в УБС НБУ (м. Київ) тісно пов'язана з діяльністю навчально-тренувального банку «Славутич», який було створено в Черкаському інституті у 1998 році у межах програми «Трансформ», яку здійснював уряд Федеративної республіки Німеччини, за підтримки Національного банку України. Концепція, методи застосування імітаційного моделювання під час практичної підготовки в тренувальних банках розробляв авторський колектив у межах впровадження проекту.

За словами керівників проекту з боку ФРН – доктора Маргрет Кунцманн та Томаса Шуманна (Берлін) – програма «Трансформ» була розрахована на країни Центральної та Східної Європи. З 1996 року Україна та Федеративна Республіка Німеччина (Федеральне міністерство освіти та науки) реалізували комплексний німецько-український проект «Сприяння росту професійної підготовки та підвищенню кваліфікації в банківській сфері». Відповідальний координатор цього проекту Федеральний інститут професійної освіти доручив виконання цього комплексного проекту Освітній Академії Берлін-Бранденбург, яка здобула підтримку партнерів з української сторони, особливо Міністерства науки та освіти і Національного банку України. Будуючи співпрацю на засадах плюралізму думок, сторони залучали до активної участі навчальні заклади, що мали за мету вдосконалити практичну підготовку своїх студентів.

Виходячи з концепції проведення перетворень в українській професійній освіті, основним завданням німецько-української співпраці стала модернізація підготовки та підвищення кваліфікації в банківській сфері, а також впровадження нових концепцій викладання та навчання, спрямованих на дію і наближених до практики. Тому на першій фазі проекту, за сприяння німецької сторони, спочатку був створений та обладнаний навчально-тренувальний банк в Черкаському банківському коледжі (нині Черкаський інститут

банківської справи УБС НБУ (м. Київ)). З його допомогою вперше в Україні з'явилася можливість для надання практичної банківської освіти, наближеної до практики із застосуванням імітаційного моделювання.

Навчально-тренувальний банк «Славутич» (НТБ) Черкаського інституту банківської справи Університету банківської справи є єдиним навчально-тренувальним банком України, який моделює діяльність банківської установи і, водночас, обслуговує клієнтів юридичних осіб, якими є навчально-тренувальні фірми учбових закладів, що входять в Асоціацію «Український національний центр навчально-тренувальних фірм «Централь»». Тобто, студенти отримують досвід практичної підготовки в здійсненні банківських операцій, досвід роботи з клієнтами та вміння працювати в колективі.

На сьогодні в роботі навчально-тренувального банку «Славутич» застосовують технології, що були впроваджені при створенні проекту, які постійно вдосконалюються, відповідно до вимог сьогодення.

З огляду на змістовно-організаційний аспект, на думку доктора Маргрет Кунцман, тренувальний банк можна створювати в двох варіантах. По-перше, як банк, замкнений у собі, який здійснює імітаційне моделювання банківських операцій «в своїх стінах» і який може використовуватися для рольових ігор, виробничих ситуацій, проектів та планових ігор при вивченні матеріалу, що виходить за рамки окремого предмету (за умови, що вивчення матеріалу спонукатиме до дії). По-друге, як розширений варіант із зовнішніми контактами та діловими зв'язками, при якому тренувальний банк (як фіктивний банк) може здійснювати поточні банківські операції для кола українських тренувальних фірм, які створені при учбових закладах. Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що досвід організації роботи НТБ «Славутич» став корисним при впровадженні в навчальний процес навчально-тренувальної банківської системи. Для підготовки занять з використанням НТБС, найпершим і найважливішим повинна бути розробка самими викладачами навчальних програм та методичного забезпечення, створення необхідної змістовно-методичної концепції та підбір інтегрованого матеріалу або матеріалу, який би виходив за рамки одного предмета (міжпредметні зв'язки). Важливим є наявність комп'ютерної техніки та обладнання, що використовується в організації навчального процесу.

З впровадженням НТБС у навчальний процес створено модель навчального комерційного банку зі своєю мережею і таким чином, що функції Головного банку виконує Університет банківської справи НБУ, а Черкаський інститут (ЧІБС), Харківський інститут (ХІБС), Львівський інститут (ЛІБС) виконують ролі філій. У свою чергу філії мають відділення, які працюють у межах балансової банківської установи (філії). Заняття проходять у формі ділових ігор, відповідно до навчальної програми дисципліни, завданнями яких є моделювання ситуацій із визначенням конкретних ролей, в результаті чого студенти стають не тільки творцями професійних ситуацій, але й творцями власної особистості, вчать долати психологічні бар'єри в спілкуванні з колегами та клієнтами, удосконалювати якості своєї особистості. Вони розв'язують завдання самоуправління, шукають шляхи і засоби оптимізації професійного спілкування, виявляють свої недоліки і визначають шляхи їх усунення.

Викладачам слід ретельно готуватися до занять та самим аналізувати гру з різних позицій для того, щоб діяльність студентів не стала непередбачуваною і некерованою. Також необхідно чітко визначитися в конкретній грі з цілями та задачами, які формуються не тільки з урахуванням теми, але й із вихідної ситуації. В одній ситуації, але з різними цілями, можна по-різному побудувати гру. Чим більше ігрових варіантів, тим більш ідеальною буде модель. Викладач повинен дбайливо підготувати навчально-методичну документацію, чітко сформулювати задачу, умови та правила гри, варіанти можливих рішень певної проблеми, враховуючи обладнання та комп'ютерні програми. Перед початком занять необхідно провести налаштування та тестування банківських програм відповідно до конкретної виробничої ситуації, адже при моделюванні занять необхідно комплексно поєднувати теоретичні знання банківських операцій та процесів, бухгалтерський облік банківських операцій та послуг, роботу в автоматизованій банківській системі (АБС), роботу з банківськими документами та продуктами. Важливим також є поєднання роботи з вимогами нормативних документів Національного банку України та внутрішньобанківськими положеннями, адже дотримання норм законодавства мінімізує ризики діяльності банківських установ. Кожен працівник банківської установи, виконуючи ту чи іншу операцію, бере на себе відповідальність за її здійснення. Виконання певних функцій чітко регламентоване, а

недотримання вимог нормативних документів тягне за собою відповідальність, тому важливо при підготовці та проведенні занять акцентуватися на даному аспекті.

Для реалізації навчально-тренувальної банківської системи в Університеті банківської справи Національного банку України забезпечено функціонування та супровід Автоматизованої банківської системи «Б-2» (АБС Б-2) та Внутрішньобанківської платіжної системи (ВПС «Еніґма»), за допомогою яких здійснюються внутрішньобанківські та міжбанківські операції. Дані системи адаптовані розробниками для навчальних цілей. Базовим програмним забезпеченням НТБС є автоматизована банківська система «Б2», яка отримала статус Oracle Exadata Ready та Oracle SPARC SuperCluster Ready у рамках партнерської програми Oracle PartnerNetwork (OPN). Oracle Exadata являє собою повний комплекс серверів, систем зберігання даних, мережевої інфраструктури та програмного забезпечення з можливостями масштабування в широких межах, захисту даних та резервування компонентів. Система призначена для комплексної автоматизації банківської діяльності, є повноцінним інструментом ведення банківського бізнесу й дозволяє автоматизувати широкий спектр бізнес-процесів і фінансових інструментів банку. АБС «Б2» успішно функціонує як у невеликих, так й у великих банках України і забезпечує динамічне нарощування обсягів оброблюваної інформації без змін самої системи й істотної.

Основними перевагами використання АБС «Б2» банками є: високий ступінь автоматизації фронт-офісних і бек-офісних операцій із широким набором режимів функціонування; налагоджені бізнес-процеси, настроювання яких дозволяє адаптуватися до вимог, що змінюються, а також оптимізувати взаємодію відділів банку й скоротити витрати на розвиток і підтримку АБС; автоматизація формування звітності; аналітичні підсистеми дозволяють одержувати поточні й прогностичні показники економічної діяльності банку, а також інші види інформації; ведення рахунків клієнтів та внутрішньобанківських рахунків; робота з документами; формування звітності НБУ; здійснення валютних операцій; проведення внутрішньобанківських операцій; система експрес-аналізу даних; вбудований генератор звітів будь-яких форматів (Word, Excel тощо); генератор складних проводок (операцій); імпорт/експорт платіжних документів; забезпечено функціонування підсистеми Фінансового Мо-

ніторингу. Навчально-тренувальна банківська система Університету забезпечує моделювання реальної роботи дворівневої банківської системи, а саме обмін пакетами платіжних документів і технологічними файлами між головним банком (м. Київ) і філіями банку (м. Черкаси, м. Львів, м. Харків) за допомогою функціонування внутрішньобанківської платіжної системи.

НТБС є однією з форм адаптації студентів до умов та характеру їх майбутньої роботи у банківських установах. Практика застосування імітаційного моделювання здійснення банківських операцій у межах функціонування головного банку та його філій дає можливість студентам, оволодіти необхідними практичними навичками виконання фінансових операцій, їх обліку та аналізу, засвоїти роботу на основі програмного забезпечення.

У межах функціонування навчально-тренувальної банківської системи проводяться спільні заняття студентів інститутів та Університету. Методика проведення таких занять формує наскрізну модель функціонування навчально-тренувального банку та забезпечує формування дієвої компетенції у студентів.

Завдання проведення спільних (комплексних) занять спрямовані на те, щоб студенти уміли застосовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності, оволоділи сучасними методами і формами організації роботи в банку, уміли використовувати сучасні інформаційні системи та технології для виконання фінансових операцій та операцій з бухгалтерського обліку, психологічно адаптувались до умов фахової діяльності, вміли оформляти та аналізувати результати виконаних операцій. Комплексні (спільні) заняття на основі дворівневої банківської системи для студентів інституційних складових Університету банківської справи проводяться згідно з термінами визначених графіками, які узгоджуються робочими групами інститутів та університету.

Підготовка та проведення спільних занять з використання НТБС повинні здійснюватися поетапно:

- 1) підготовчий;
- 2) проведення комплексного заняття;
- 3) проведення розрахунків між відділеннями та філіями;
- 4) підведення підсумків.

Одночасно всі філії і Головний банк здійснюють процедуру закриття дня і відкриття нового операційного дня банку в АБС «Б2» та ВПС «Еніґма». Така організація проведення спільних

занять дає можливість студентам при здійсненні операцій аналізувати етапи проходження коштів та визначати результати діяльності.

У Черкаському інституті УБС НБУ (м. Київ) усі заняття з дисципліни «Навчальна практика» проводимо таким чином, щоб максимально поєднувати банківські операції та роботу в автоматизованих банківських системах. Від початку до закінчення занять за дисципліною студенти проходять шлях створення банківської установи, повноцінної банківської діяльності та завершують заняття аналізом діяльності, формуванням балансів та звітів і процедурою закриття рахунків клієнтів, внутрішньобанківських рахунків та закриттям відділень.

Тобто, кожна академічна група, відповідно до вимог законодавства, створює свої безбалансові відділення, які співпрацюють у межах однієї філії, а під час проведення комплексних занять Університету і в межах банку. У результаті такої побудови організації та проведення занять, кожен студент задіяний у робочих процесах банківської установи та набуває практичний досвід роботи. Викладачі мають можливість здійснювати дистанційний контроль за роботою як відділення так і кожного студента зокрема, більш точно оцінювати роботу.

На нашу думку, практична підготовка буде ще більш ефективною, коли викладач буде мати зі студентами зворотній зв'язок після проходжен-

ня ними виробничої практики та після працевлаштування. Це дасть змогу вдосконалювати методику проведення занять, відповідно до вимог сьогодення, впроваджувати сучасні банківські продукти та технології.

Висновки. Кардинальні соціально-економічні перетворення в країні обумовлюють потребу нових економічних кадрів, здатних до безперервного удосконалення, самоосвіти, постійного професійного зростання, вмотивованих власним усвідомленням необхідності навчання протягом всього життя. Саме ця риса забезпечує включення фахівця в реальну професійну діяльність, конкурентоспроможність випускника на сучасному ринку праці. На сьогодні, молоде покоління вирізняється практичністю і націленістю на результат. Сучасний студент хоче знати, для чого він вивчає ту чи іншу дисципліну, де він зможе використувувати ці знання, скільки в подальшому буде заробляти, а відсутність мотивації у студентів робить неможливим свідоме навчання, що не може не позначитися на його якості.

Використання навчально-тренувальної банківської системи в навчальному процесі дає можливість студентам нашого Університету отримати гарну практичну підготовку під час навчання, що буде вирізняти їх серед випускників інших навчальних закладів цього напрямку і надасть впевненість у своїх можливостях при подоланні адаптаційного періоду на робочому місці.

Список використаних джерел

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене Наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93.

2. Постанова КМУ «Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснюється за державним замовленням» від 22.08.1996 р. № 992, (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2003 року № 1402, від 12 липня 2004 року № 882, від 17 липня 2013 року № 511, від 7 серпня 2013 року № 538).

3. Кузнецова Г. Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: проблеми і пер-

спективи / Г. Кузнецова // Вища школа. — 2012. — № 12.

4. Варганова О. Практична підготовка як конкурентна перевага випускників ВНЗ ринку праці (На прикладі ХГУ «НУА») / О. Варганова // Вища освіта України. — 2005. — № 4.

5. Компания CS [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.csLtd.com.ua/ru/products/for-banking/b2.html>.

6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.